

Voor de klas, of achter de computer?

*De visie van een jonge docent
op digitalisering in het geschiedenisonderwijs*

Kasper Spauwen bekeek in zijn afstudeeronderzoek de voor- en nadelen van digitalisering in het geschiedenisonderwijs. Voor Kleio doet hij verslag van zijn eigen ervaringen met digitaal werken en die van collega's en leerlingen op zijn school.

Mijn onderzoek naar digitalisering in het onderwijs is tweeledig. Op de eerste plaats heb ik gekeken wat de waarde van digitalisering kan zijn voor het specifieke vak geschiedenis. Vervolgens heb ik de mening gepeild van leerlingen en collega's over digitalisering bij geschiedenis en het middelbaar onderwijs in het algemeen. Digitalisering is de ontwikkeling die het onderwijs in de eenentwintigste eeuw gaat vernieuwen en mogelijk ook verbeteren. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan het gebruik van digiborden, elektronische leeromgevingen (ELO) en digitale lespakketten. Het onderwijs zou hierdoor gevarieerder en aansprekender moeten worden. In *De Volkskrant* van 4 september noemt Ed Nijpels - voorzitter van KBB-Educatief, de vereniging van educatieve boekverkopers - de digitale revolutie zelfs 'een noodzaak'. Ook binnen het vak geschiedenis speelt digitalisering een grote rol. Leerlingen krijgen les vanaf een smartboard, bekijken hun huiswerk op de ELO en spelen op hun computer, PlayStation of Xbox vaak spellen die een historische achtergrond hebben.

Eigenaarschap

Als eerste ben ik op zoek gegaan naar bronnen die me konden vertellen op welke manier digitalisering geschiedenisdocenten kan helpen. Verrassend genoeg is er nog maar weinig onderzoek gedaan naar dit onderwerp. Er zijn weinig tot geen bronnen te vinden over digitalisering en geschiedenis; er zijn wel bronnen te vinden over digitalisering in het middelbaar onderwijs in het algemeen. Ik heb de bruikbare informatie uit deze artikelen gestedilleerd en deze geprobeerd toe te passen op mijn onderzoek. In veel onderzoeken over digitalisering kwam ik de volgende conclusie tegen: Leerlingen krijgen meer motivatie door de inzet van digitale leermiddelen. Leerlingen vinden het leuk om met een computer te werken, zowel thuis als op school. Waar

de leerlingen dan met name van genieten, is de controle die ze hebben. Dat is namelijk iets wat ze in de klas meestal niet hebben. Een bekende hockeycoach noemde laatst het woord 'eigenaarschap' in die context. Als je de leerlingen de vrijheid geeft om zelf, digitaal, aan iets te werken, voelen ze zich meer verbonden met het resultaat dan wanneer ze passief in de klas zitten te luisteren en te pen- nen. Hier wil ik overigens niet mee zeggen dat niet-digitaal onderwijs per definitie passief is. Er zijn genoeg werkvormen die wel voor activerende didactiek zorgen, maar ik ben van mening dat digitale lessen beter aansluiten bij de belevingswereld en vaardigheden van de huidige generatie leerlingen. Door deze aansluiting zijn leerlingen gemotiveerder en worden de resultaten, hopelijk, ook beter. Het leek me een goed uitgangspunt om

'Waar de leerlingen van genieten, is het hebben van controle. Dat is namelijk iets wat ze in de klas meestal niet hebben'

verder naar 'motivatie' te kijken. Veel geschiedenisleraren zullen vanuit hun opleiding het boek *Geschiedenisdidactiek* van Arie Wilschut kennen. In dit boek wordt ook over motivatie gesproken en het leek me dan ook handig om dit te betrekken in mijn onderzoek. Wilschut zegt het volgende over motivatie: 'Gemotiveerde leerlingen leren effectiever, dat staat buiten kijf.' Deze uitspraak lokt de volgende vraag uit: 'Als je als docent de kans krijgt om meer met computers te doen, moet je dat dan automatisch doen omdat het voor meer motivatie zorgt bij de leerlingen?'

Mogelijkheden

Op bovengenoemde vraag heb ik een aantal van mijn eigen ideeën en ervaringen losgelaten, omdat er helaas weinig literatuur voor handen was. Zelf heb ik enige ervaring met digitaal geschiedenisonderwijs, hierbij denk ik aan digitale lespakketten, ELO's en ook de digitalisering van de uitleg in de les. Enerzijds heb ik ervaring als docent, maar nog niet zo lang geleden ook als leerling. Zelf kwam ik in aanraking met digitalisering door een cd-rom die bij mijn examenkatern geschiedenis zat. Deze cd-rom heb ik toentertijd gebruikt om mijn vwo-examen geschiedenis te oefenen. Ik oefende begrippen, tijdlijnen en meerkeuzevragen. Ik heb deze cd-rom als vergelijkingsmateriaal gebruikt. ▶

Kasper Spauwen is docent geschiedenis, maatschappijleer en vaardigheden educatie op het Porta Mosana College te Maastricht.

Wat waren destijds de mogelijkheden van dit digitale hulpstuk? De kern van de opdrachten die op dat schijfje stonden was: stampen. Het was moeilijk om open vragen te beantwoorden en er zat praktisch geen diepgang in. Zelfs toen al kon ik bedenken dat ik geen geweldig punt zou halen voor mijn examen als ik alleen maar met deze cd-rom zou oefenen. Een essentieel onderdeel van het vak geschiedenis is immers het beantwoorden van open vragen en het beargumenteren van een antwoord. Er was in die tijd schijnbaar geen programma dat dit kon oefenen met leerlingen. Voor mijn onderzoek heb ik gekeken naar een van de huidige lespakketten van een van de grote aanbieders van geschiedenisboeken voor het middelbaar onderwijs. Hieruit werd meteen duidelijk dat er weinig veranderd is in de tien jaar tussen mijn eindexamen en mijn eigen lespraktijk. De mogelijkheden zijn wel uitgebreid ten opzichte van de cd-rom. Laat me met een aantal positieve punten beginnen. De leerlingen kunnen aan de hand van het digitale lespakket samenvattingen maken, stof herhalen en werkstukken maken. Op papier maakt een digitaal lespakket de docent overbodig, net zoals dat ooit gezegd werd na *Van oermens tot wereldburger* van de onlangs overleden P.F.M. Fontaine. Maar zoals er nog steeds docenten zijn na Fontaines werk, zullen er ook nog docenten zijn na de huidige digitaliseringsgolf.

Foutgevoeligheid

Het door mij bekeken pakket heeft voordelen, maar er zitten ook nog veel haken en ogen aan. Belangrijkste punt van kritiek is de foutgevoeligheid van de al eerder genoemde open

vragen. Programmeurs schijnen het maar niet voor elkaar te krijgen om deze op een goede manier te implementeren. Wat vaak gebeurt, is dat type- of spelfouten ervoor zorgen dat antwoorden die eigenlijk goed zijn, fout geteld worden. Neem zo iets simpels als Vietnam met of zonder hoofdletter. Het antwoord met een kleine letter wordt fout gerekend, leerlingen snappen niet waarom, want in het boek staat dat Vietnam wel goed is. Ze raken gefrustreerd, en terecht natuurlijk. Leerlingen worden hierdoor niet bevestigd in hun kunnen. Positieve feedback, en daar is zeker wetenschappelijk onderzoek naar gedaan, is namelijk het beste wat leerlingen kunnen krijgen voor hun motivatie.

Een ander probleem is dat ik de indruk heb dat de digitale component van een lespakket een bijproduct is voor de ontwikkelaars. Er zitten namelijk nogal eens slordigheidsfouten in. Een voorbeeld. Veel digitale lespakketten hebben een namen- of personenregister. In het door mij bekeken pakket vond ik 'koningin Beatrix' onder de letter k. Slordig? Misschien. Onhandig? Zeer zeker. Een indeling van personen wordt op basis van namen gemaakt en niet op basis van titels. Ik ga John F. Kennedy toch ook niet onder de p van president zoeken? Bij het vak geschiedenis spelen informatievaardigheden een grote rol, zowel tijdens de lessen als bij het examen. Als je leerlingen op een onlogische manier informatie leert zoeken, zullen ze daar in hun verdere carrière last van blijven houden. Vandaar dat ik vind dat er een logische indeling moet zijn bij een register.

Collega's en leerlingen

Ik hecht veel waarde aan het oordeel van mijn collega's en leerlingen. Om hun meningen te peilen over digitalisering heb ik hen vragen gesteld, om te kijken in hoeverre hun ideeën overeenkomen met mijn eerdere bevindingen. Voor de leerlingen, twee 4-havoklassen van het Porta Mosana College, heb ik een korte enquête opgesteld, waarin ik heb gekeken naar digitalisering in het algemeen en ook specifiek naar digitaal onderwijs bij geschiedenis. Ook uit mijn enquête bleek dat leerlingen enthousiast zijn over digitalisering. Ze vinden de afwisseling leuk en werken graag met de computer. De stap van de huiskamer - waar overigens alle ondervraagde leerlingen een computer hebben - naar de school is dan ook een heel logische, ze zijn immers gewend om digitaal te werken. Zoals ik eerder al zei, helpt

dit de leerlingen te motiveren. De leerlingen geven ook iets aan dat misschien minder in de lijn der verwachting ligt: ze willen wel absoluut klassikaal les blijven krijgen. De docent blijft heilig. Een geruststellende gedachte voor een beginnend docent.

De docenten die ik ondervraagd heb, mijn collega's uit de sectie geschiedenis, hebben een zeer genuanceerd beeld over digitalisering. Ze zijn erg te spreken over de mogelijkheden die digitalisering biedt, maar zijn vaak bang om los te laten. Leraren hebben graag de touwtjes in handen en geven graag klassikaal les. Daarbij speelt vooral het smartboard een grote rol. Mijn collega's zijn blij met de mogelijkheden die het smartboard biedt. We kunnen filmpjes laten zien, plaatjes in presentaties zetten en hebben altijd internet tot onze beschikking. Een ander voordeel dat genoemd wordt, is de ELO die wij gebruiken, hier kunnen leerlingen studiewijzers opzoeken en lesmateriaal nakijken.

Waar ze minder blij mee zijn, zijn de problemen die inherent lijken te zijn aan digitalisering. Denk daarbij aan haperende computers, falende smartboards en (te) oppervlakkige scholingen. Een collega vreesde ook voor de plaats van het verhaal binnen de geschiedenisles, waarvan ik overigens denk dat het goed

samengaat met een presentatie of ter introductie van een les. Deze collega kwam ook met een opmerking die volgens mij mijn hele onderzoek samenvat: 'Digitalisering moet een middel blijven en geen doel worden.'

Laten we niet gaan digitaliseren om te digitaliseren, maar laten we het met beleid doen. Ik heb het geluk in een sectie te werken waar de digitalisering vanuit de sectie zelf komt en niet van bovenaf opgelegd wordt, zoals dat vaak wel het geval is.

De mogelijkheden van digitalisering in het onderwijs in het algemeen en specifiek voor het vak geschiedenis zijn zeer uitgebreid. De manier waarop we gaan digitaliseren is echter nog niet helder en daar hebben we als docenten een bepalende stem in. Ja, er zijn veel mogelijkheden en ja, het kan voor motivatie zorgen, maar we moeten niet uit het oog verliezen dat de kern van ons specifieke vak, een goed verhaal en een bezielde docent, niet verloren gaat. Ik denk dat dat ook zeker niet zal gebeuren en dat ook digitalisering daar een grote rol in kan spelen. ■

Het complete verslag van Kasper Spauwen is op te vragen via k.spauwen@hv.portamosana.nl

